

Стецюк П.А. Механизмы и инструменты финансово-кредитного обеспечения аграрного производства

В работе приведены результаты научного анализа особенностей, закономерностей и тенденций современного этапа развития системы финансово-кредитного обеспечения аграрного производства, осуществлен критический анализ научных положений и концепций в сфере теории аграрных финансов в контексте формирования методологических положений регулирования воспроизводственных процессов в предприятиях аграрного сектора экономики. Обоснована необходимость трансформации действующего финансово-кредитного механизма и расширения инструментария влияния на финансовые процессы в аграрном секторе экономики. Очерчены основные теоретические предпосылки формирования эффективного финансово-кредитного механизма ресурсного обеспечения аграрного производства.

Ключевые слова: финансы, механизмы, инструменты, аграрное производство, финансово-кредитный механизм, финансовое регулирование, финансовое обеспечение.

Stecyuk P.A. Mechanizm and tools of financial – credit provision of agrarian production

The paper presents the results of a scientific analysis of the features, patterns and trends of the current stage of development of financial and credit support of agricultural production, carried out a critical analysis of scientific terms and concepts in the theory of agricultural finance in the context of formation of methodological guidelines regulating reproductive processes in the enterprises of the agricultural sector. The necessity of transformation of the financial and credit mechanism and expanding tools impact on the financial processes in the agricultural sector. Outlines the basic theoretical preconditions of effective financial and credit mechanism of resource support agricultural production.

Keywords: finances, mechanisms, tools, agrar production, financial and credit mechanism, financial regulation, financial providing.

УДК 339.166.5:657

АНАЛІЗ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

**ФЕДУЛОВА І.В., Д.Е.Н., ПРОФЕСОР,
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ,
КУКУРУДЗЯК А.В., ЗДОБУВАЧ, ВІННИЦЬКИЙ КОЛЕДЖ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Для того щоб приймати ефективні управлінські рішення у сфері управління нематеріальними активами, необхідно в першу чергу мати уяву, якими саме об'єктами нематеріальних активів володіє підприємство, адже ми розуміємо, що більшість нематеріальних активів підприємств не

ідентифікуються взагалі, або їх вартість не достовірно відображаються в балансі та інших формах звітності.

Необхідність оцінки нематеріальних активів характеризується значним прискоренням науково-технічного прогресу, орієнтацією на знання в економічних відносинах, підвищенням ролі нематеріальних активів. Нестабільність і висока динамічність середовища функціонування підприємств вимагає нових стратегічних розробок особливо у сфері нововведень, гнучкості, модернізації, що потребує оцінки нематеріальних активів з точки зору управління. Не зважаючи на значну кількість нормативних документів, що регламентують облікову і оціночну діяльність нематеріальних активів в Україні на сьогоднішній день існують проблемні моменти пов'язані з вибором методу оцінки, несформованістю ринку аналогічних активів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над питаннями оцінки нематеріальних активів працювали такі науковці, як Банасько Т. М., Бразалій Н.М., Діба В.М., з точки зору облікової діяльності, Т. Стюард, К.Е. Свейбі з точки зору зростання вартості підприємства та забезпечення його конкурентних переваг.

Зокрема, Банасько Т. М. [1] відзначає, що оцінка нематеріальних активів має бути визначена на державному рівні і необхідно керуватись окрім чинного законодавства і міжнародними стандартами, що мають більший досвід в оцінці і обліку таких специфічних об'єктів. Окрім того він зосереджує свою увагу і на вдосконаленні обліку нематеріальних активів в контексті інноваційної діяльності та управління нею, де і відмічає невирішеність даного питання [2, С. 1].

Бразалій Н.М. узагальнює, що для бухгалтерської оцінки переважно використовують лише витратний і тільки інколи порівняльний підходи і рекомендує для об'єктів промислової власності застосовувати дохідний підхід щодо їх оцінки, який відобразить суму очікуваних доходів від найбільш ефективного використання об'єкта оцінки, включаючи дохід від його можливого перепродажу [3, С. 12].

Діба В.М. для удосконалення оцінки пропонує доповнити методи оцінки нематеріальних активів, що врегульовані у національних стандартах підходом визначення економічного ефекту, що дасть можливість визначати очікувані витрати і доходи від діяльності, що пов'язані з використанням нематеріальних активів [4].

Євакімов В.В. відзначає, що в сучасних умовах зросли вимоги до системи бухгалтерського обліку нематеріальних активів підприємства, що забезпечує підвищення ефективності розробки управлінських рішень для впровадження у виробничий процес і

результативної діяльності підприємств на ринку інтелектуальної власності [6, С. 186].

На сьогоднішній день не існує єдиної методики оцінки нематеріальних активів і їх відображення у фінансовій звітності, що значно затрудняє процес прийняття рішень щодо управління нематеріальними активами підприємства.

Мета дослідження. Враховуючи неоднозначність проблематики в методологічних підходах до оцінки нематеріальних активів підприємства в межах статті проведемо аналіз підходів та особливостей оцінки нематеріальних активів.

Виклад основного матеріалу. Поняття нематеріальних активів в обліковій, оціночній та управлінській практиках вважається відносно новим, тому з кожним роком розширюється коло зацікавлених осіб в управлінні такими специфічними об'єктами. Наведемо еволюцію оцінки нематеріальних активів з точки зору зростання вартості підприємства і зростання конкурентних переваг [5]. Першим розробником в даному напрямку оцінки нематеріальних активів був Юбер Сент Онж, його модель базувалась на визначенні людського, клієнтського та структурного капіталу компанії. Наступним був Патрік Салліван, який розробив модель ICM, суть якої вивчення людського капіталу, активів фінансової звітності, інтелектуальних активів, включаючи виробництво, розподіл, продаж.

Лейф Єдвінссон з міжнародної фінансової і страхової групи Scandia розробив модель "Scandia Navigator", де оцінка відбувається з позиції створення вартості і зосереджується на п'яти акцентах компанії: фінансовому, споживчому, процесному, оновлення і розвиток, людського.

Йохан і Горан Роос з Лондонської компанії Intellectual Capital Services розробили модель оцінки за індексом ICTM, суть якого в тому, що показник оцінки відображає рух в наступних стратегічних напрямках: взаємовідносини, людський капітал, інфраструктура, інновації, стратегії, характеристика компанії та галузі в якій вона функціонує.

Д. Нортон і Р. Каплан розробили метод оцінки за збалансованою системою показників, який визначає стратегію і цілі компанії у напрямках: клієнти, внутрішні бізнес-процеси, навчання та розвиток, фінанси.

Карл Ерік Свейбі розробив модель монітору нематеріальних активів, акцент якої зроблено на напрямках аналізу нематеріальних активів: зовнішнього і внутрішнього середовища компанії, компетенції людей. Не передбачається використання фінансових показників.

Наступний метод монітор нематеріальних активів Celemi виділяє три напрямки аналізу нематеріальних активів: клієнтську, наша організація, людський потенціал.

З проведеного аналізу найбільш прийнятним для України можна вважати підхід Свейбі.

З точки зору міжнародних стандартів фінансової звітності МСФЗ в табл. 1 наведемо види оцінки нематеріальних активів, умови використання та структуру формування вартості [9, С. 580-587].

Таблиця 1

**Оцінка нематеріальних активів підприємства
відповідно до МСФЗ-38**

Вид оцінки, умови використання	Складові формування вартості
За собівартістю	Ціна придбання, включаючи ввізне мито та невідшкодовані податки на придбання після відрахування торгівельних знижок; інші витрати пов'язані з підготовкою даного активу до використання.
За собівартістю (при внутрішній генерації нематеріального активу)	Витрати на матеріали та послуги, що були використані під час генерування даного активу; витрати на виплати працівникам; витрати на реєстрацію юридичного права; амортизація патентів та ліцензій, які використовувались для створення активу.
За справедливою вартістю при придбанні нематеріального активу як частина об'єднання бізнесу відповідно до МСФЗ 3 "Об'єднання бізнесу"	Ціна котирувань на активному ринку; ціна останніх операцій подібних активів; використання методу непрямої оцінки, якщо вони відображають поточні операції і практики в галузі до якої належить даний актив.
За справедливою або балансовою вартістю при обміні активів	-
За номінальною вартістю, або безкоштовно при придбанні шляхом державного гранту	Витрати, що прямо пов'язані з підготовкою активу до використання за призначенням

Сучасна система обліку та фінансової звітності опосередковано розкриває інформацію про об'єкти нематеріальних активів що не забезпечує потреб управління. Не відображаються такі активи як компетенції працівників, реальна вартість брендів, імідж підприємства. В таблиці 2 наведено особливості застосування методичних підходів до оцінки нематеріальних активів відповідно до П(С)БО-8 [12].

Таблиця 2

Оцінка нематеріальних активів відповідно до положення стандартів бухгалтерського обліку П(С)БО-8

Вид оцінки, умови застосування	Складові формування вартості
За первісною вартістю, придбання	Ціна придбання за мінусом торгівельних знижок; мита; непрямих податків; витрати пов'язані з доведенням активу до працездатного стану
За первісною вартістю (придбання в результаті обміну на подібний об'єкт)	Залишкова вартість переданого активу; якщо вона перевищує справедливую переданого об'єкта, то первісною вартістю є справедлива вартість із включенням різниці до фінансових результатів звітного періоду.
За первісною вартістю (придбання в результаті обміну на неподібний об'єкт)	Справедлива вартість нематеріального активу збільшена (зменшена) на суму, що була передана (отримана) під час обміну
За первісною вартістю безоплатно отриманих нематеріальних активів	Справедлива вартість на момент отримання, що враховує витрати пов'язані з первісною вартістю та доведенням активу до працездатного стану
За первісною вартістю як внесок до статутного фонду	Справедлива вартість погоджена з засновниками підприємства; витрати, що включаються до первісної вартості
За первісною вартістю створеного нематеріального активу на підприємстві	Прямі матеріальні витрати; витрати на оплату праці; інші витрати, пов'язані з створенням активу та приведенням його до використання за призначення
За справедливою вартістю внаслідок об'єднання підприємств	Первісна вартість окремого об'єкта, сплаченого загальною сумою визначається пропорційно до справедливої вартості кожного об'єкта

П(С)БО 8 "Нематеріальні активи" [12] не містить певної частини розділів, що знайшли своє відображення у МСБО 38 "Нематеріальні активи" [9], зокрема, окреме придбання активу та придбання як частини об'єднання бізнесу, придбання шляхом державного гранту, внутрішньо генерований гудвіл та нематеріальні активи, оцінка після визнання: модель собівартості та модель переоцінки, нематеріальні активи з визначеним строком корисної експлуатації, перегляд оцінки терміну корисної експлуатації, перегляд періоду та методу амортизації. Існуюча система обліку формально розкриває інформацію про нематеріальні активи з позиції управління.

Експертна оцінка нематеріальних активів підприємства регулюється Законом України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні"[7], Національними стандартами №4 "Оцінка майнових прав інтелектуальної власності" [10]. Відповідно до вище наведених нормативних документів виділяються наступні методичні підходи до визначення вартості нематеріальних активів:

1. Дохідний, який включає в себе метод непрямої капіталізації (дисконтування грошового потоку) та прямої капіталізації. Використовується даний метод як для оцінки всього майнового комплексу, так і для окремих об'єктів нематеріальних активів. Метод переваги у прибутку і розподілу прибутку - використовується переважно для визначення вартості винаходів. Метод додаткового прибутку - використовується для оцінки всієї сукупності нематеріальних активів. Метод роялті – для оцінки патентів, ліцензій.

2. Порівняльний, який включає в себе метод порівняння з альтернативним об'єктом за ризиками та ціною і використовується для оцінки вартості майнових прав.

3. Витратний включає в себе метод прямого відтворення, метод заміщення, метод строку життя – використовується для визначення вартості промислових зразків, корисних моделей, результатів науково-дослідницьких та дослідницько-конструкторських робіт.

Одним із підходів до оцінки нематеріальних активів з точки зору управління є капіталізація, що відповідає концепції управління зорієнтованій на максимізацію ринкової вартості підприємства. Плекан М. В. [11] відмічає, що традиційна облікова система не може задовольнити потреб управління так, як капіталізація в першу чергу має відношення до ключових за продуктивністю нематеріальних активів, що приносять додаткові грошові потоки підприємству (ділова репутація, торгова марка, людський капітал). Проблеми управління

нематеріальними активами пов'язується крім облікового характеру з структуруванням та принципами оцінювання. Для вирішення даної проблеми Плекан М. В. [11] поділяє точку зору Корягіна М. В. [8, С. 65], що для охоплення всіх нематеріальних активів необхідно використовувати облікову модель “Бухгалтерський облік для майбутнього” (“Accounting for the future” (AF²TF)). Дана модель є спеціальним інструментом для формування бухгалтерської фінансової звітності про вартість підприємства на основі використання техніки бюджетування капіталу підприємства [8, С. 65]. Дану точку зору розділяємо і ми, так як використання даної моделі трансформуються в підходи об'єктно-орієнтованого аналізу та проєктування в управлінні нематеріальними активами.

Висновки. Проведене дослідження показало значні розбіжності в підходах до оцінки нематеріальних активів з МСФЗ та П(С)БО, що не забезпечує належного підґрунтя для управління нематеріальними активами. Вирішення цих питань забезпечило позитивні результати у вирішенні глобальних проблем оцінки нематеріальних активів. Найбільшого поширення набули експертні методи оцінки, найбільш уніфіковані розробки К. Е. Свейбі і частково можуть бути використані в оцінці нематеріальних активів підприємств України нематеріальних активів.

Література.

1. Банасько Т. М. Оцінка нематеріальних активів для потреб обліку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/1449/1/8.pdf>
2. Банасько Т.М. Бухгалтерський облік і контроль нематеріальних активів: оцінка та порядок відображення: автореф. дис. канд. екон. наук / Т.М. Банасько. – Житомирський державний технологічний університет, 2010. – 18 с.
3. Бразалій Н. М. Облік і аудит нематеріальних активів: автореф. дис. канд. екон. наук / Н. М. Бразалій. – Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2007. – 24 с.
4. Діба В. М. Методи оцінки нематеріальних активів та облік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uk.xlibx.com/4ekonomika/1318988-1-metodi-ocinki>
5. Даниел Андерсен, Рене Тиссен Невесомое богатство. Определите стоимость вашей компании в экономике нематериальных активов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cfin.ru/finanflisis/vlue/studu-yourcompani.shtm>
6. Євдокимов В.В. Інтелектуальна власність у системі бухгалтерського обліку / В.В. Євдокимов // Торгівля, комерція, підприємництво: зб. наук. праць Львівської комерційної академії. – 2012. – Вип. 14. – С. 186–191.

7. Законом України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні", затверджений Верховною Радою України; від 16.07.2001 №2658-14 <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>

8. Корягін М.В. Бухгалтерський облік у системі управління вартістю підприємства: теоретико-методологічні концепції: [монографія] / М.В. Корягін. – Львів: АКА, 2012. –389 с.

9. Міжнародні стандарти фінансової звітності та бухгалтерського обліку. – К.: "Видавничий дім "Сварог", 2012. – 734с.

10. Національний стандарт № 4 "Оцінка майнових прав інтелектуальної власності" затв. постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 р. N 1185 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007>

11.Плаккан М. В. Нематеріальні активи як об'єкт обліку і звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/25268/1/31-221-225.pdf>

12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи", затв. Наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. №242 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>

Федулова І.В., Кукурудзяк А.В. Аналіз методологічних підходів до оцінки нематеріальних активів підприємства

У статті розглянуто основи методології оцінки нематеріальних активів, проведено аналіз підходів відповідно до вітчизняного та міжнародного законодавства. Автори дослідили еволюцію методів до оцінки нематеріальних активів з позиції зростання вартості підприємства та забезпечення конкурентних переваг. Як свідчать результати проведеного дослідження найбільшого поширення набули експертні методи оцінки, а найбільш уніфікованими є підходи К.Є. Свейбі і частково можуть бути використані в Україні.

Ключові слова: нематеріальні активи, оцінка нематеріальних активів, обліковий підхід, експертний підхід, управління нематеріальними активами.

Федулова И.В., Кукурудзяк А.В. Анализ методологических подходов к оценке нематериальных активов предприятия

В статье рассмотрены основы методологии оценки нематериальных активов, проведен анализ подходов согласно отечественного и международного законодательства. Авторы исследовали эволюцию методов к оценке нематериальных активов с позиции роста стоимости предприятия и обеспечение конкурентных преимуществ. Как свидетельствуют результаты проведенного исследования наибольшее распространение получили экспертные методы оценки, а наиболее унифицированными являются подходы К.Е. Свейби и частично могут быть использованы в Украине.

Ключевые слова: нематериальные активы, оценка нематериальных активов, учетная подход, экспертный подход, управление нематериальными активами.

Fedulova I.V., Kukurudzyak L.V. The analysis of methodological approaches to the estimation of enterprise's intangible assets

In the article presented the basis of estimation methodology intangible asset, the analysis approaches according domestic and international law. The authors studied the evolution of methods for estimation of intangible assets from the standpoint of value growth and provide competitive advantage. The results of the study of most widely used methods of expert estimates and most unified approach is K.E. Sveybi's and some can be used in Ukraine.

Keywords: *intangible assets, estimation of intangible assets, accounting approach, expert approach, intangible assets management.*

УДК 330.341

ІННОВАЦІЇ: ТЕОРЕТИКО-ЕВОЛЮЦІЙНІ АСПЕКТИ

**МАЗНЄВ Г.Є., ПРОФЕСОР,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІАБСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. В сучасних умовах інновації стають ефективним засобом конкурентної боротьби, рушійною силою суб'єктів господарювання, головною умовою соціально-економічного прогресу. Досвід розвинених країн свідчить, що знання, наукоємні технології, активна інноваційна діяльність перетворюються в стратегічний ресурс економічного зростання. Проте в нашій країні цим факторам не надається належної уваги. Так, згідно міжнародного рейтингу Світового банку «Індекс глобальної конкурентоспроможності» за субіндексом «інновації й фактори розвитку» стан України у 2013 – 2014 рр. погіршився на 22 пункти і знизився з 73-ої позиції до 95-ої. А за здатністю до інновацій Україна «впала» на 42 пункти – з 58-ого місця у 2012 – 2013 рр. до 100-ого у 2013 – 2014 рр. і опинилася між Угандою і Намібією [19].

Особливе занепокоєння викликає той факт, що за здатністю країни втримувати таланти, тобто науково-педагогічних працівників і кваліфікованих спеціалістів, наша країна посідає 140-е місце серед 148 країн світу [28]. Таким чином, Україна, витрачаючи величезні кошти на підготовку наукових кадрів та молодих спеціалістів за найпрестижнішими напрямками, не створює належних умов для їх роботи на батьківщині і, тим самим, інвестує зарубіжні фірми. Не здатна, на жаль, наша країна і залучати талановитих вчених і спеціалістів із-за кордону, посідаючи за відповідним показником також